

**Спеціалізованій вченій раді Д 12.105.03
Донбаської державної машинобудівної академії**

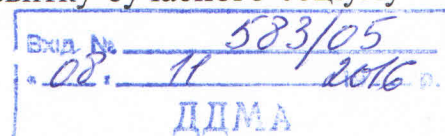
ВІДГУК

*офіційного опонента -кандидата економічних наук
Камушкова Олександра Сергійовича
на дисертаційну роботу Чумакова Кирила Ігоровича
на тему «Потенціал туристичної галузі України: формування і розвиток», подану
на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю
08.00.03 – економіка та управління національним господарством*

Україна має всі необхідні природньо-кліматичні та географічні умови, з однієї сторони, та значну культурно-історичну спадщину, з іншої сторони, для розвитку туристичної галузі. Але в той же час туристичний бізнес залишається однією з найслабкіших ланок вітчизняної економіки. Основною проблемою його розвитку є якість послуг та ефективність використання ресурсів туристичної галузі. Вирішення цих питань потребує розроблення дієвих механізмів та моделей розвитку економічних відносин в туристичній галузі та їх впровадження.

Отже, з огляду на сказане та виходячи зі сучасних політичних та соціально-економічних обставин, виникає гостра потреба в удосконаленні теоретичних положень, методичних підходів та науково-практичних рекомендацій щодо переосмислення підходів до регуляторної політики держави у формування потенціалу туристичної галузі та розробки дієвого механізму її реалізації. Вищевикладене дає підстави стверджувати, що тема дисертації Чумакова Кирила Ігоровича є актуальною та має важливе теоретичне та практичне значення.

Цей висновок підтверджується також тим, що дисертаційне дослідження Чумакова К.І. виконане в межах науково-дослідної роботи Запорізької державної інженерної академії Міністерства освіти і науки України за темою «Формування механізмів становлення цивілізаційного розвитку сучасного соціуму

у глобальному вимірі» (номер державної реєстрації 0111U010481, 2012-2016 рр.). Особистий внесок автора полягає у визначенні змісту потенціалу туристичної галузі, розроблено рекомендації щодо удосконалення галузевої регуляторної політики. Також, в межах науково-дослідної роботи Запорізького національного технічного університету Міністерства освіти і науки України, зокрема, наукової теми «Туристичний бізнес: світові тенденції та національні пріоритети» (номер державної реєстрації 0111U000341, 2011-2012 рр.). Особистий внесок автора полягає в обґрунтуванні теоретичного і методичного удосконалення системи показників оцінки потенціалу туристичної галузі України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність та новизна.

Оцінка змісту дисертаційної роботи дає підстави стверджувати, що здобувач володіє теоретично і практично різними методами дослідження, а публікації в наукових виданнях здобувача за темою свідчать про достатню обґрунтованість і достовірність отриманих наукових результатів та зроблених висновків і пропозицій.

Зміст дисертаційної роботи охоплює ключові аспекти теми. Висновки, пропозиції та рекомендації, отримані автором в процесі дослідження є достатньо обґрунтованими. Основні положення та результати дослідження оприлюднені автором на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях та семінарах.

Наукова новизна результатів дослідження

У першому розділі «Теоретико-методичні основи формування і розвитку потенціалу туристичної галузі» автором розглянуто теоретичні положення визначення економічної сутності потенціалу туристичної галузі (с. 12-30) та обґрунтовано, що потенціал туристичної галузі доцільно розглядати в чотирьох змістових вимірах відповідно до чого сформовано послідовність використання раціональних методів формування, використання, оцінки та розвитку потенціалу

туристичної галузі України, що позитивно вплине на регуляторні рішення держави (с. 30-46).

До безумовних переваг роботи слід віднести запропонований в роботі комплекс методичних підходів до оцінки рівня сформованості та використання потенціалу туристичної галузі, який дозволив автору врахувати ефективність використання потенціалу туристичної галузі, а також знаходити слабкі місця у процесі реалізації (с. 70-87).

В роботі запропоновано покращення підходів до управління потенціалом туристичної галузі, яке базується на сукупності наукових уявлень про визначення послідовності використання раціональних методів його формування, використання, оцінки та розвитку у відповідності до потреб і обмежень реалізації державної соціально-економічної політики, що дає змогу створити наукове підґрунтя для розробки дієвого механізму управління туристичною галуззю національної економіки (с. 64-65)

На увагу заслуговує аналіз стану ресурсно-територіального потенціалу та маркетингового потенціалу туристичної галузі, що дає можливість оцінити економічний вплив туризму на стан національної економіки (с. 88-94).

Автором виділено та ґрунтовно підтверджено аналізом економічних показників позитивні та негативні результати державного регулювання використання потенціалу туристичної галузі України та визначено інституційні перешкоди, які заважають реалізовуватися потенціалу туристичної галузі України (с. 96-122).

Науковою новизною відрізняється, насамперед, запропонований механізм управління процесами формування і розвитку потенціалу туристичної галузі (с. 123-147), який передбачає поєднання аналітичних процедур обґрунтування змісту та напрямів реструктуризації державних програм розвитку туристичної галузі з процедурами організаційного забезпечення взаємовідносин в системі державно-приватного партнерства щодо розвитку окремих складових потенціалу туристичної галузі. Зазначеним механізмом було визначено три сценарії розвитку галузі (песимістичний, інерційний та оптимістичний). Внаслідок чого, автор

запропонував розвинути інструментарій регуляторної політики в туристичній сфері (с. 147-170).

Висвітлені у дисертації наукові положення, висновки і рекомендації повністю вирішують поставлений автором перелік завдань та визначають досягнення мети дисертаційного дослідження.

Значимість результатів дослідження для науки та практики. Наукова значимість дисертації Чумакова К.І., полягає у можливості використання теоретико-методичних розробок та практичних рекомендацій щодо формування і функціонування механізмів регуляторної політики туристичної галузі органами влади різних рівнів, а також при розробці державних і регіональних стратегічних програм соціально-економічного розвитку, у діяльності підприємств і організацій, у процесі підготовки фахівців.

Практична цінність сформульованих автором наукових положень, висновків та рекомендацій підтверджується їх використанням в діяльності Запорізької торгово-промислової палати (довідка від 10.02.2014 р. № 02/11); ТОВ «Розвиток Запоріжжя» (довідка б\н від 13.03.2015 р.); ТОВ «Туристична фірма «Синдбад» (довідка № 14 від 11.12.2014 р.); в навчальному процесі Запорізького національного технічного університету Міністерства освіти і науки України (довідка № 17-02/03 від 17.02.2015 р.).

Повнота викладення положень дисертації в опублікованих працях. Результати дисертації відображені у 14 публікаціях, в тому числі: 1 – розділ в колективній монографії; 6 статей – у наукових фахових виданнях, 2 статті – у виданнях, що включено до міжнародних наукометричних баз, 5 публікацій – у матеріалах конференцій. Загальний обсяг наукових праць – 24,00 у.д.а., з яких особисто автору належать 4,62 у.д.а.

Зміст автореферату достатньо повно розкриває основні положення дисертації, отримані нові наукові результати, висновки та пропозиції.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної роботи.

Враховуючи достатній рівень обґрунтованості переважної більшості теоретичних та методологічних питань, висновків, рекомендацій та пропозицій, слід відзначити певні недоліки, окремі дискусійні та недостатньо аргументовані положення.

1. Як зауваження, доцільно було б більш широко розкрити за рахунок яких інструментів галузевого регулювання досягається виконання соціально-економічних показників розвитку національного господарства за кожним сценарієм, які описуються в дисертації в підрозділі 3.2 та в авторефераті на стор. 13.

2. В дисертаційному дослідженні недостатньо уваги приділяє світовій практиці регуляторної політики туристичної галузі, як засобу підвищення ефективності використання наявних ресурсів та покращення формування потенціалу галузі. Доцільно було б розглянути стратегії використання потенціалу туристичної галузі іншими країнами. Втім це зауваження не знижує наукової і практичної цінності дослідження.

3. Оцінка використання потенціалу туристичної галузі України, яка приведена у другому розділі дисертаційного дослідження, значно виграла б від додання до неї PEST-аналізу, який широко використовується у світовій практиці.

4. Слід зазначити, що в дисертаційному дослідженні наведено обґрунтовані та конкретні науково-практичні рекомендації, однак робота значно виграла б в разі, якщо в якості додатку до неї була прикладена Стратегія розвитку туристичної галузі України як окремий документ або розділ Стратегії розвитку національної економіки, що містить положення щодо змісту стратегії та механізмів її реалізації в цілісному вигляді.

5. Автор не розраховує соціальний та екологічний ефекти від запропонованих впроваджень, що актуально стосовно туристичної сфери.

6. Дисертаційна робота має окремі стилістичні недоліки.

Слід зазначити, що наведені зауваження не мають принципового характеру з огляду на профіль наукової спеціальності та оригінальні наукові результати.

Загальна оцінка дисертаційної роботи. Дисертація Чумакова Кирила Ігоровича являє собою закінчену наукову працю, в якій обґрунтовано концептуальні положення та методичний підхід до формування потенціалу та розвитку туристичної галузі України.

Викладене дозволяє зробити висновок про відповідність дисертації вимогам пп. 9, 11, 12, 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами та доповненнями згідно Постанови від 19 серпня 2015 року № 656), а її автор – Чумаков Кирило Ігорович - заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:
кандидат економічних наук,
докторант кафедри економіки підприємства
Донбаська державна машинобудівна академія
Міністерства освіти і науки України
(м. Краматорськ)

Камушков О.С.

Підпис О.С.Камушкова засвідчую:
перший проректор, проректор
з науково-педагогічної,
навчальної та методичної роботи,
кандидат технічних наук, професор

Фесенко А.М.